

א-19 פנו מקום חשוב יותר בין גדולים, כראוי לעשיר שהוא בן מאתים מנה.

אמר לפניו רבי ישמעאל ברבי יוסי: רבי! וכי דעתך שבן בונייס עשיר פחות מאדם זה, שנתת לו מקום פחות משלו?!

והרי בונייס, אביו של זה [בן בונייס], יש לו אלף ספינות בים. וכנגדו, אלף עיירות ביבשה, ומגיע לו מקום מכובד!

אמר לו רבי לרבי ישמעאל ברבי יוסי: וכי מה אעשה, שלפי מלבושיו היה נראה לי עשיר פחות? ולכן, לכשתגיע אצל בונייס אביו, אמור לו: אל תשגרהו בכלים [בגדים] הללו לפני.

רבי מכבד עשירים, וכדאמרן.

וכן רבי עקיבא — שהיו הוא ורבי בני מזל אחד, עיון יעקב — מכבד עשירים!

ומפני מה היו מכבדים אותם?

כדדרש רבא בר מרי על הכתוב "ישב עולם לפני אלהים — חסד ואמת מן [בפתח] ינצרוהו".

אימתי ישב עולם לפני אלהים?

בזמן שיש בו עשירים שגומלין חסד ואמת ומזמנין מן [מזונות] לעניים, והם ינצרוהו ישמרו את העולם. (26)

והדרינן למתניתין, ומפרשין מהי "תפיסת יד" של בעל הבית, שאז אינו אוסר אדם אחר הדר בבית על בני החצר:

רבה בר בר חנה אמר: אפילו יש לו לבעל הבית רק כגון יתד של מחרישה [ר"ח], אין הדר בבית אוסר על בני החצר.

אמר רב נחמן: תנא דבי שמואל: אם יש לבעל הבית באותו בית דבר הניטל בשבת [שמותר לטלטלו בשבת], הרי הדר שם אוסר, דאינו חשוב "תפיסת יד" של בעל הבית, כיון שאם רוצה הדר הרי הוא מוציא לחוץ.

ורק אם יש לבעל הבית שם, דבר שאינו ניטל בשבת, אז הוא דאינו אוסר.

תניא נמי הכי: יש לו לבעל הבית טבל שהוא מוקצה, או שיש לו עשיות, שהן חתיכות גדולות של ברזל, שאינן ניטלות בשבת כיון שמוקצין הן [מאירי, וראה רש"י], וכל דבר שאינו ניטל בשבת — אינו אוסר.

מתניתין:

המניח את ביתו שיש לו בחצר עם שאר דיורין, והלך לשבות בעיר אחרת, אחד נכרי — שאף הוא אוסר על בני החצר עד שישכירו ממנו את רשותו, כמבואר לעיל בריש פרק הדר — ואחד ישראל — הרי זה אוסר, דברי רבי מאיר.

26. שבו, ובלבד לכוונה טובה. וזהו שאמרו: רבי מכבד עשירים, וסמכו הטעם מן הפסוק.

26. וכתב המאירי: ראוי לחכמים ולבני המעלה, ליתן לכל אחד מקום לכבודו לפי ענינו, אם מצד חכמה, אם מצד עושר, אם מצד איזה מעלה

אבל הלך לשבות אצל בנו, לא. מפני שאין אדם מסיח דעתו מביתו לדור אצל כלתו אשת בנו, שמא תתקוטט עמו, ויצא מביתם.

והיינו דאמרי אינשי: גם אם נבח בך כלבא [נבח עליך "כלב" זכר, כמו חתנך], עול! אל תירא ממנו, והכנס לביתם של חתנך ובתך.

אבל אם נבח בך גורייתא ["כלבה" נקבה, כגון כלתך] — פוק, צא מביתם וברח לך אל מקומך! [נתבאר על פי ביאור הלכה].

מתניתין:

[ענין "בור שבין שתי חצירות" מתבאר לפי שיטת רש"י, ועל פי הגאון יעקב].

שתי חצירות של שני אנשים, ומחיצה ביניהן לכל אורך החצר בלא פתח ביניהן, ואין יכולין לערב יחד [או אף אם יש פתח ביניהם ולא עירבו — שולחן ערוך].

ובר מים תחת המחיצה — חציו בחצר של זה וחציו בחצר של זה. [ראה ציור]

שורת הדין שיהיו בני חצר אחת ממלאים מחצי הבור שבחצירם, ובני חצר שניה ממלאים מחצי הבור שבחצירם.

אלא, שכשממלא האחד מחציו, מביא הוא לחצירו גם ממים שבחציו של חברו, ונמצא מוציא מחצר חברו לחצר שלו, ומשם לביתו.

ולפיכך אמרו חכמים שיש לתקן הבור על ידי עשית מחיצה בין שני חלקי הבור, ודי

מפני שסובר רבי מאיר שדירה בלא בעלים שמה דירה. (27)

רבי יהודה אומר: אינו אוסר, היות שדירה בלא בעלים לא שמה דירה.

רבי יוסי אומר: נכרי אוסר, שאף שדירה בלא בעלים לאו שמה דירה, חיישין שמא יבוא בשבת.

אבל ישראל אינו אוסר, כיון שאין דרך ישראל לבוא בשבת.

רבי שמעון אומר:

א. ישראל שהלך לשבות במקום אחר והסיח דעתו בהדיא, וכגון ששאלוהו, ואמר שאין דעתו לחזור בשבת זו לביתו — אינו אוסר.

ב. לא הסיח דעתו, כגון ששמעו ממנו שדעתו לחזור בשבת, הרי זה אוסר בכל גווני, דחשבינן ליה כאילו הוא בביתו.

ג. לא גילה דעתו בהדיא, אפילו הניח ביתו והלך לשבות אצל בתו באותה העיר — אינו אוסר. שאפילו בסתמא אנו אומרים שכבר הסיע מלבו מלשוב לביתו, ואינו אוסר [נתבאר על פי ביאור הלכה].

גמרא:

אמר רב: הלכה כרבי שמעון.

והא דאמרין, שאפילו בסתמא הרי זה מסיח דעתו — דוקא שהלך לשבות אצל בתו.

27. כן פירש רש"י, וראה רבי עקיבא איגר במשניות, שתמה על זה מכח סוגיא דלעיל דף סב ב, ראה שם.

מלמטה, ופליגי בה אמוראי בפירושה [וכמו שיתבאר בגמרא בסמוך].

ובית הלל אומרים: נותן את המחיצה אפילו מלמעלה, ופליגי בה אמוראי בפירושה, [וכפי שיתבאר בגמרא בסמוך], וכל שכן דלמטה מהני.

אמר ופליגי רבי יהודה אכולהו תנאי: אין צריך לעשות כלל מחיצה מיוחדת ועשויה בשביל המים כדי להתיר למלאות מן הבור, שהרי לא תהא מחיצה — זו שאומרים חכמים לעשות — גדולה [טובה יותר] מן הכותל שביניהם.

כלומר: די במחיצת החצירות שהולכת על פי הבור, כדי להתיר למלאות. כיון שסובר רבי יהודה, שהקלו במים במחיצה תלויה, אף באופן זה.⁽³⁰⁾

גמרא:

אמר רב הונא לפרושי פלוגתא דבית שמאי ובית הלל [וממילא שמעת מינה נמי, מאי

בוה, אף שעדיין מים מחצירו של זה באים לחצירו של זה.⁽²⁸⁾

ולפיכך: בור שבין שתי חצירות ומחיצה מהלכת ותלויה על פי הבור — אין ממלאין ממנו בשבת לפי שמימי חצר זו מביא לזו. אלא אם כן עשו לו לבור מחיצה מיוחדת גבוהה עשרה טפחים.

בין שהיתה מחיצה זו מלמטה [פליגי בה רב הונא ורב יהודה בגמרא, מאי "מלמטה"], בין מתוך אוננו [שפתיו — ריטב"א] של בור.

כלומר: אם רצה עושה המחיצה למעלה בבור "אף על פי שאינה נוגעת במים. קל הוא שהקילו חכמים במים [לסמוך על מחיצה תלויה] דאמר ביה גוד אחית [משוך והורד] למחיצה, ובלבד שתהא [שקועה כולה] בתוך אוגן הבור, שתיראה כהפסקה"⁽²⁹⁾

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

בית שמאי אומרים: נותן את המחיצה

ונראה מלשונו של רש"י כאן, וכן מלשונו של רש"י לקמן דף פז א ד"ה חוקק, שכשנוגעות המחיצות במים, שוב אין צריך לומר "גוד אחית" להפסיק במים עצמם, וצריך תלמוד. אך ברש"י לעיל פד ב כתב, בד"ה שתי שהמחיצות כאילו יורדות עד ה"תהום".

30. ראה רש"י בעמוד ב ד"ה אמרו דבר אחד. וראה במשנה לקמן דף פז א, שנחלקו כעין זה רבי יהודה וחכמים באמת המים לעשותה רשות היחיד ולהוציאה מתורת כרמלית, ולשיטתייהו אזלי כמבואר שם ברש"י.

28. נתבאר על פי לשון רש"י כאן, ויותר מפורש בסוכה דף טז א. אך מלשון רש"י לעיל דף פה א ד"ה בור, נראה, שאף בלאו הכי שדולה ממים שברשות חבירו, נמי בעינן מחיצה בבור. ומשום שבתוך הבור פרוצות שתי הרשויות זו לזו, ואוסרים הם זה על זה, ולפיכך צריך מחיצה שתפריד בין הרשויות כשאר שתי חצירות פרוצות. ובמאירי כתב כרש"י כאן, וכן במשנה ברורה נקט בפשטות — על פי רש"י — בהחסרון משום שממלא מרשות חבירו, וכן נראה ברמב"ם.

29. רש"י. וכדאיתא בגמרא, ולעיל דף יב א.

"למטה" דתנא קמא, גאון יעקב]:

למטה דקאמרי בית שמאי — היינו **למטה ממש**.

כלומר: שתהא המחיצה יורדת ומגעת עד סמוך למים שבבור, ומיהו אין צריכין ראשי קנים של מחיצה "ליגע" במים [רש"י. ומיהו למסקנא לא קאי הך פירושא, וכדלקמן בשם הגאון יעקב].

למעלה דקאמרי בית הלל: היינו **למעלה ממש**.

כלומר: אם ירצה, יכול ליתנו בתוך הבור סמוך לשפת הבור למעלה, ואפילו רחוק מן המים.

וזה וזה **בור**, שאפילו לבית הלל דקאמרי "למעלה", צריך שתהא כל מחיצה עשרה שקועה בתוך הבור. [ונמצא: דבית הלל, היינו תנא קמא].

ורב יהודה אמר:

למטה: היינו **למטה מן המים**.

כלומר: שתהא המחיצה תחובה בקרקעית הבור.

למעלה: היינו **למעלה מן המים**.

כלומר: אפילו שהיא למעלה מן המים ואינה נוגעת במים נמי מהני, אם אך סמוכה היא לשפת המים שבבור [ונמצא "למעלה" דרב יהודה, היינו "למטה" דרב הונא].

אבל למעלה ממש סמוך לשפת הבור — וכדקאמר רב הונא — לא. (31)

אמר ותמה ליה רבה בר רב הונא לאביי: הא דאמר רב יהודה, "למטה" למטה מן המים, אבל "למטה ממש" [שסמוכה למים בלבד] לא, מאי טעמיה?!

דמאי שנא "למטה ממש" דלא, כיון דעריבי מיא שבאים המים מכאן לכאן "תחת" המחיצה.

למטה מן המים נמי לא ליהני, דהא עריבי מיא "מעל" המחיצה שאינה גבוהה אלא עשרה טפחים, ופעמים שגובה המים יותר מעשרה טפחים?!

אמר ליה אביי: וכי לא שמיע לך הא דאמר רב יהודה אמר רב, ומטו בה משום רבי חייא — לפרש "למטה" דאיתא במתניתין — צריך שיראו ראשן של קנים העליונים למעלה מן המים טפה, כדי שלא ידלה בהדיא מרשות חבירו [תוספות בשם רש"י], ואף דהשתא נמי עריבי מיא, ואפילו מחיצה של ברזל לא תועיל לזה. עבדינן מאי דאפשר, שיהא נראה כאילו נחלקו המים ואין אחד מהם דולה משל חבירו, ריטב"א וגאון

לומר, שבדבר זה שאמר תנא קמא, נחלקו בו בית שמאי ובית הלל. אבל לדעת רב יהודה, פליג רבן שמעון בן גמליאל על תנא קמא, דאפילו לבית הלל אין מועיל באופן דאמר תנא קמא.

31. וביאר הריטב"א: לדעת רב הונא לא אתי רבן שמעון בן גמליאל לפלוגי אתנא קמא, שהרי אף לדעת רבן שמעון בן גמליאל, מילתיה דתנא קמא היינו מילתייהו דבית הלל. ולא בא אלא

